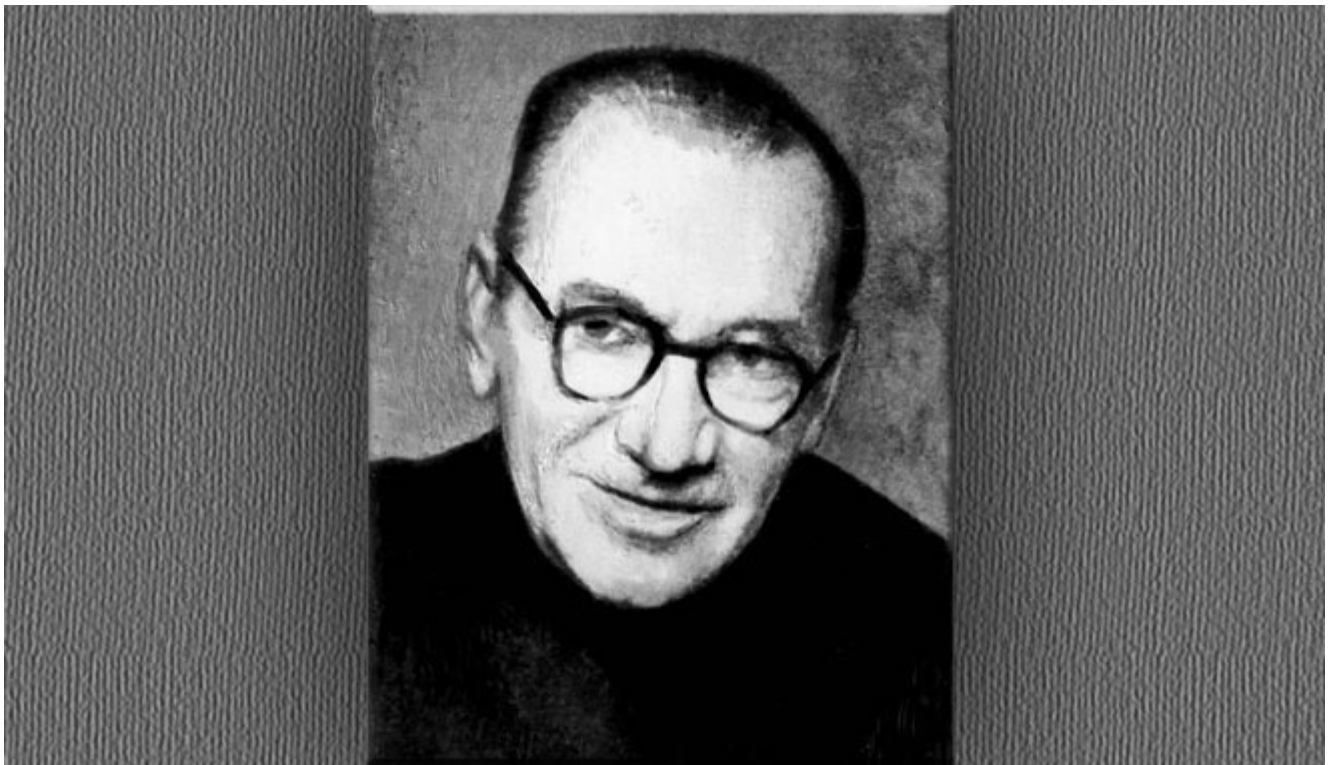

Ποιος ήταν ο πρωτοπρεσβύτερος Νικόλαος Afanassieff (1893-1966) (Δημήτρης Μπαλτάς, Δρ. Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Αθηνών)

/ [Πεμπουσία](#)

Συμπληρώνονται εφέτος πενήντα χρόνια από τον θάνατο του π. Νικολάου Afanassieff (1893-1966), Ρώσου θεολόγου και συγγραφέως. Η εν συνεχεία αναφορά είναι αφιερωμένη στην μνήμη του π. Νικολάου, ο οποίος υπήρξε σημαίνουσα προσωπικότητα στα θεολογικά πράγματα, τόσο στην Ανατολή, όσο και στην Δύση.

Ο Νικόλαος Afanassieff (*Προτοιερεϊ Νικολαϊ Νικολαевич Αφanasиев*) γεννήθηκε^[2] στην Οδησό, στις 4 Σεπτεμβρίου του 1893. Το 1921 εισήλθε στην Θεολογική Σχολή Βελιγραδίου όπου μετά το πέρας των βασικών σπουδών υποστήριξε την πρώτη του διατριβή με τίτλο «Η εξουσία του Κράτους και οι Οικουμενικές Σύνοδοι» (Σκόπια, 1927, σελ. 67).

Τα χρόνια που έζησε στο Παρίσι είναι αναμφιβόλως τα πιο δημιουργικά για τον π.

Νικόλαο. Εκεί εργάσθηκε στο Institut Theologie Orthodoxe Saint-Serge. Εκτός του ότι ο Afanassieff «υπήρξε βοηθός του Β. Zenkovsky στην «Έδρα της Παιδαγωγικής των Θρησκευτικών»[3], δίδαξε για αρκετά χρόνια (1930-1966) μαθήματα Κανονικού Δικαίου και Ιστορία της αρχαίας Εκκλησίας. Ο Afanassieff ήταν επίσης φίλος του σημαίνοντος Ρώσου φιλοσόφου Σεργίου Boulgakoff (1871-1944), από τον οποίο εδέχθη την αντίληψη περί της «εκκλησιαστικοποίησης της ζωής»[4]. Πάντως, σε άλλο κείμενό του, ο Afanassieff ασκεί κριτική στην εκκλησιολογία του Boulgakoff, αποδίδοντάς όμως σ' αυτόν τον «φόρο τιμής στην ζωή, την επιστήμη, την φιλοσοφία, την θεολογία και την πίστη του στην Εκκλησία»[5]. Τέλος, μαζί με τον Ρώσο καθηγητή π. Κυπριανό Kern (1899-1960) ίδρυσε τις «Εβδομάδες Λειτουργικής στον Άγιο Σέργιο». Το έργο «Ευχαριστία»[6] του Kern άσκησε επίσης ιδιαίτερη επίδραση στην σκέψη του Afanassieff.

Στις 6 Ιανουαρίου 1940 ο Afanassieff χειροτονήθηκε ιερέας από τον Μητροπολίτη Ευλόγιο.

Επίσης στο Παρίσι, και στο περιοδικό Put (= Δρόμος) που εξέδιδαν οι Ρώσοι της Διασποράς, ο π. Νικόλαος θα δημοσιεύσει κατά την δύσκολη δεκαετία του '40 μερικά από τα κυριώτερα άρθρα του, τα οποία είναι ακόμη αμετάφραστα στις γνωστές ευρωπαϊκές γλώσσες.

Δέκα χρόνια αργότερα, στις 2 Ιουλίου 1950, ο π. Νικόλαος υπεστήριξε την περίφημη διατριβή του «Η Εκκλησία του Αγίου Πνεύματος»[7], την οποία συνέτασσε σταδιακά (1940-1949), λόγω ποικίλων προβλημάτων, σε όλην την δεκαετία του '40. Ο τίτλος της διατριβής («Ecclesia Spiritus Sanctu») θα πρέπει να αναζητηθεί στον Τερτυλλιανό ο οποίος γράφει χαρακτηριστικά: «Nam et ipsa ecclesia proprie et principaliter ipse est spiritus, in quo est trinitas unius divinitatis, Pater et Filius et Spiritus Sanctus ... Sed ecclesia spiritus per spiritalem hominem, non ecclesia numerus episcoporum»[8]. Η κατευθυντήρια γραμμή του Ρώσου θεολόγου είναι ότι «η Εκκλησία αρχίζει εν τω Αγίω Πνεύματι. Η Εκκλησία ζει δια του Πνεύματος και εν Πνεύματι»[9].

Στην διατριβή του ο Afanassieff παραπέμπει συχνότατα σε χωρία από τις Επιστολές του Παύλου, ιδιαιτέρως από την Α Προς Κορινθίους, την Αποστολική παράδοση του Ιππολύτου Ρώμης, το Κατά αιρέσεων του Ειρηναίου, τα Αρεοπαγιτικά αλλά και σε σχετικά προς τα ζητήματα που εξετάζει άρθρα των Οικουμενικών Συνόδων. Από πλευράς της δευτερογενούς βιβλιογραφίας, το βιβλίο είναι ενημερωμένο για την σχετική βιβλιογραφία μέχρι περίπου το 1960. Επίσης, για την ιστορία, θα προσθέσω ότι έχει σωθεί το κείμενο της ομιλίας που εξεφώνησε ο π. Νικόλαος κατά την υποστήριξη της διατριβής του, αποτελούμενο από 23 σελίδες.

Όλα αυτά τα χρόνια ο Afanassieff εργάζεται σχεδόν αποκλειστικά πάνω σε ζητήματα εκκλησιολογίας όχι μόνον της ορθόδοξης αλλά και της ρωμαιοκαθολικής. Αξιοσημείωτη χαρακτηρίζεται η συμμετοχή του π. Νικολάου ως παρατηρητή, εκπροσωπώντας το Οικουμενικό Πατριαρχείο, στην περίφημη Β' Βατικανή Σύνοδο (1962-1965), μαζί με άλλους ορθόδοξους παρατηρητές στην Σύνοδο, τον Παύλο Evdokimov (1901-1970), τον Κασσιανό Bezobrazov (1892-1965), τον Αλέξανδρο Schmemmann (1921-1983) και τον Νίκο Νησιώτη (1924-1986).

Μάλιστα έτυχε ιδιαίτερης προσοχής υπό των Ρωμαιοκαθολικών το κείμενο του Afanassieff με τίτλο «L'Eglise qui preside dans l'Amour», που είχε δημοσιευθεί στον τόμο *La Primauté de Pierre dans l'Eglise Orthodoxe* (Neuchâtel, 1960)[10] και το οποίο θεωρείται[11] ότι άσκησε ορισμένη επίδραση στο κεφ. III του «Περί Εκκλησίας» κειμένου της Β Βατικανής Συνόδου. Όμως νομίζω ότι η παράλληλη ανάγνωση των δύο κειμένων θα αναδείξει μάλλον τις διαφορές παρά τις ομοιότητές τους. Για παράδειγμα, στο κεφ. III του «Περί Εκκλησίας» κειμένου της Β Βατικανής Συνόδου επιβεβαιώνεται η διδασκαλία «γύρω από τη σύσταση, διαιώνιση, αξία και φύση του ιερού Πρωτείου του Επισκόπου Ρώμης και γύρω από το αλάθητο του διδακτικού του αξιώματος»[12]. Αντιθέτως, στο θεμελιώδες κείμενό του ο Afanassieff ισχυρίζεται ότι, αν και ιστορικά, ήδη από τον 1ο μ.Χ., εδόθη ορισμένη προτεραιότητα στην Εκκλησία της Ρώμης, αυτό δεν σημαίνει και αναγνώριση του πρωτείου του επισκόπου της Ρώμης[13]. Την ίδια άποψη θα διατυπώσει ο Afanassieff και σε άλλο κείμενό του, όταν γράφει επί λέξει ότι «η υπεροχή της Εκκλησίας της Ρώμης, που ο ιστορικός δεν μπορεί να αρνηθεί, δεν τον αναγκάζει να αποδεχθεί την σημερινή διδασκαλία περί του πρωτείου του ποντίφηκα της Ρώμης»[14].

Πάντως, με μία απαισιόδοξη διάθεση, ο Afanassieff αποτιμά ότι «εάν πάρουμε τις θέσεις των δύο Εκκλησιών ως έχουν, δεν υπάρχει ελπίδα να λυθεί το ζήτημα του πρωτείου»[15]. Εξ άλλου, στο «Περί Εκκλησίας» της Β Βατικανής Συνόδου ομολογείται ότι «ο Επίσκοπος Ρώμης με το αξίωμά του ως αντιπροσώπου του

Χριστού και ποιμένα όλης της Εκκλησίας, έχει πλήρη, υπέρτατη και παγκόσμια εξουσία μέσα στην Εκκλησία, την οποία μπορεί πάντοτε να ασκεί ελεύθερα»[16]. Αντιθέτως ο Ρώσος θεολόγος διευκρινίζει ότι «η ιδέα της εξουσίας δεν υπήρχε στον πρώιμο χριστιανισμό. Ο Χριστός δεν είχε εμπιστευθεί στον απόστολο Πέτρο την εξουσία επί της Εκκλησίας, άρα δεν είχε ανάγκη να περιορίσει το “πρωτείο” του Πέτρου δια του “πρωτείου” του Ιωάννη»[17].

Ότι ο π. Νικόλαος εργάστηκε «υπέρ της των πάντων ενότητας» είναι τόσο γνωστό όσο και η κριτική που κατά καιρούς ασκήθηκε εναντίον του υπό των Ορθοδόξων. Εάν «οι απόψεις του ελήφθησαν υπόψη κατά τρόπο κριτικό αλλά και θετικό από την Β Βατικανή Σύνοδο»[18], είναι γεγονός ότι «μεταξύ των ορθοδόξων οι ιδέες του Afanasiev έγιναν δεκτές μάλλον με επιφυλακτικότητα παρά με ενθουσιασμό ... Μονάχα ορισμένοι θεολόγοι της Ορθόδοξης Διασποράς, π.χ. οι Alexander Schmemmann και John Meyendorff, εξέφρασαν την υποστήριξή τους στις θέσεις του Afanasiev, έστω και με επιφυλάξεις σε επιμέρους σημεία»[19].

Οπωσδήποτε ο Afanassieff διευκόλυνε με τα κείμενα και τις παρεμβάσεις του τις συζητήσεις, στο πλαίσιο της Οικουμενικής Κινήσεως, μεταξύ Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών. Επί του προκειμένου ο Ρώσος θεολόγος ισχυρίζεται ότι «η ρωμαιοκαθολική θεολογία και η ορθόδοξη θεολογία είναι δίδυμες αδελφές, οι οποίες μοιάζουν πολύ μεταξύ τους. Οι δύο θεολογίες έχουν έναν κοινό σκοπό: την επιστροφή στις πηγές της εκκλησιαστικής σκέψης, χωρίς να αρνηθούν εξ ολοκλήρου το παρελθόν, το οποίο, παρά τα αναρίθμητα λάθη, είναι πολύ μεγάλης αξίας»[20].

Ο π. Νικόλαος πέθανε από ασθένεια στις 4 Δεκεμβρίου 1966, αφού, λίγους μήνες πριν, είχε αποδεχθεί με χαρά την πρόταση να εκδοθεί, ολοκληρωμένο πλέον, το έργο στο οποίο είχε αφιερώσει σχεδόν όλη την ζωή του, την Εκκλησία του Αγίου Πνεύματος.